

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

տնտեսական մենաշնորհների դեմ պայքարում անհրաժեշտ քայլերի վերաբերյալ

Հայաստանում բարեխիղճ մրցակցության համար անհրաժեշտ միջավայրի ապահովման, հակամրցակցային գործունեության կանխարգելման, սահմանափակման և նախազգուշացման և տնտեսական մրցակցության պաշտպանության նկատմամբ վերահսկողության պատասխանատու հիմնական մարմինը Տնտեսական մրցակցության պաշտպանության հանձնաժողովն է (ՏՄՊՌ): Վերջինիս վերապահված է գործառնությունների լայն շրջանակ և հայեցողական լիազորություններ, մյուս կողմից օրենսդրության մեջ առկա են մի շարք թերություններ, որոնք ստեղծում են կոռուպցիոն ռիսկեր: Ակնհայտ է նաև, որ այս կառույցն արդյունավետ չի եղել հավասար պայմաններ ստեղծելու գործում:

1. Պատշաճ վերահսկողության իրականացում

Օրենսդրությունը հստակ չի սահմանում արդար մրցակցության խախտումները, ապրանքային շուկաները, գերիշխող դիրքը կամ մրցակցային խախտումների կանխարգելումը:¹ Առկա սահմանումները մեկնաբանությունների լայն հնարավորություն են տալիս: Այսինքն, ՏՄՊՌ-ն ունի լայն լիազորություն և հայեցողություն մի շարք հարցերում և դրա հիման վրա վարչարարություն իրականացում վերացական փաստական և իրավական հիմքերով: Սա առաջ է բերում մի շարք խնդիրներ և համապատասխան վարույթների իրավաչափությունը դնում է հարցականի տակ:

Խնդիրների մեջ հատկապես կարևորվում է այն, որ Հանձնաժողովը տարբեր շուկաներում ուսումնասիրություն չի կատարել կամ կատարում պարզելու համար, թե միևնույն սուբյեկտի կողմից գերիշխող դիրք ունենալը արդյոք պայմանավորված չէ նրան տրված արտոնություններով կամ սուբյեկտի կողմից օրենքին հակասող գործողությունների կատարմամբ:

ՏՄՊՌ-ն օժտված է նաև տնտեսական համակենտրոնացումների թույլատրությունների տրամադրման հայեցողությամբ: Այսինքն, օրենքով արգելված է գերիշխող դիրքի հանգեցնող կամ գերիշխող դիրքը ամրապնդող համակենտրոնացումները, և համակենտրոնացումները հնարավոր են բացառապես հանձնաժողովի թույլատվությամբ:

Առաջարկություն

- Օրենքով սահմանել այնպիսի չափանիշներ, որով կբացառվեն ապրանքային շուկայի սահմանների կամայական որոշումը (ապրանքային շուկայի մեջ մտնող կոնկրետ ապրանքները), հստակ կորոշվեն սուբյեկտների գերիշխող դիրքը, համակենտրոնացման թույլտվությունները չեն տրամադրվի հայեցողաբար:
- Հանձնաժողովը պետք է բացի կոնկրետ դեպքերի առնչությամբ վարույթներ իրականացնելուց պետք է իրականացնի նաև վտանգավոր՝ բարձր կենտրոնացվածության ունեցող շուկաներում պարբերական ուսումնասիրություններ, որպեսզի բացահայտի և վերացնի միևնույն տնտեսվարող սուբյեկտի կողմից գերիշխող դիրքի պահպանման և շուկաներում մուտքի խոչընդոտները:

¹<https://www.state.gov/e/eb/rls/othr/ics/investmentclimatestatements/index.htm?year=2017&dliid=269872#wrapper>

2. Գործունեության թափանցիկության և հաշվետվողականության ապահովում

2011թ. օրենսդրական փոփոխությունները սահմանափակել են ՏՄՊՊՀ-ի գործունեության թափանցիկությունն ու հաշվետվողականությունը:

Տարիների ընթացքում հանձնաժողովի հաշվետվողականությունն ու թափանցիկությունը հետընթաց է ապրել: Տարեցտարի փոքրացրել է տրամադրվող տվյալների շրջանակը՝ ապրանքների շուկաների ուսումնասիրությունների, ուսումնասիրված շուկայի ծավալների, տնտեսվարող սուբյեկտների թվի, կենտրոնացվածության և գերիշխող դիրք ունեցող ընկերությունների վերաբերյալ տեղեկատվությունը և այլն:

Սկսած 2013թ.-ից Հանձնաժողովի կայացրած որոշումների մասին որևէ տեղեկատվություն չի տեղադրվում հանձնաժողովի պաշտոնական կայքում: Չկա նաև տեղեկատվություն այդ որոշումների կատարման ընթացքում ընդունվող որոշումների մասին: Մասնավորապես ՏՄՊՊՀ-ի կողմից կայացվող որոշումները հաճախ չեղարկվում են դատարանների կողմից կամ հենց ՏՄՊՊՀ-ի կողմից: Դատական տեղեկատվական համակարգում ևս բացակայում են ՏՄՊՊՀ-ի կողմից 2013թ.-ից ի վեր հարուցած վարչական գործերի մասին տվյալները:²

Առաջարկություն

- Օրենքով պետք է սահմանվի, որ հանձնաժողովի կայքում արտադիր հրապարակման ենթակա են ՏՄՊՊՀ-ի կողմից կայացվող բոլոր որոշումները, այդ թվում՝ դրանց հետագա վերանայումներն ու փոփոխությունները:

3. Տուգանքների կիրառման համաչափության ապահովում

Առկա է ՏՄՊՊՀ-ի կողմից կիրառվող տուգանքների անհամաչափության խնդիր և հայեցողության լայն շրջանակ տուգանքի չափը որոշելու առումով: Օրենքը նախատեսել է պատասխանատվության երկու տեսակ՝ նախազգուշացում և տուգանք՝ տնտեսվարող սուբյեկտի նախորդող տարվա տարեկան հասույթի մինչև 10 տոկոսի չափով: Սակայն օրենքը չի սահմանել որևէ հստակ չափանիշ, թե որ դեպքերում պատասխանատվության որ միջոցը պետք է կիրառվի: Ավելին՝ չկան չափանիշներ անգամ տուգանքների չափերը որոշելու առումով: Սա այն դեպքում, երբ նշանակված տուգանքի չափը կարող է վճռական լինել փոքր տնտեսվարողի համար և անգամ հանգեցնել տնտեսվարողի սնանկացմանը, իսկ մեկ այլ դեպքում խոշոր տնտեսվարողի նկատմամբ կիրառված պատասխանատվության նույն չափը կարող է ընդհանրապես որևէ ազդեցություն չունենալ և պատասխանատվությունը չհանգեցնել այն նպատակներին, որոնք նախատեսված են օրենքի:³

Առաջարկություն

- Օրենքով սահմանել տնտեսվարող սուբյեկտի նկատմամբ կիրառվող պատասխանատվության միջոցի որոշման հստակ չափանիշներ, որը պետք է ներառի ինչպես նախազգուշացման և տուգանքի կիրառման, այնպես էլ հենց տուգանքի շեմերի որոշման հետ կապված հստակ չափանիշները:

² <http://www.datalex.am/?app=AppCaseSearch&page=default&tab=administrative>

³ <http://hetq.am/arm/news/64641/>